

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 marca 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Adam Roch (przewodniczący)

SSN Antoni Bojańczyk (sprawozdawca)

SSN Ryszard Witkowski

Protokolant Małgorzata Czarторыska

przy udziale prokurator Prokuratury Okręgowej del. do Prokuratury Krajowej Anety Orzechowskiej

w sprawie **A. J. i D. W.**

skazanych z art. 148 § 1 k.k. i in.

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie

w dniu 14 marca 2023 r.

kasacji wniesionych przez Prokuratora Generalnego - na niekorzyść skazanych oraz przez obrońców skazanych

od wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu

z dnia 26 kwietnia 2021 r., sygn. akt II AKa 164/20

zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w Opolu

z dnia 13 marca 2020 r., sygn. akt III K 111/19,

1. kasację Prokuratora Generalnego w zakresie, w którym dotyczy ona D.W. oraz kasacje obrońców A.J. i D.W. oddala jako oczywiście bezzasadne;

2. w uwzględnieniu kasacji Prokuratora Generalnego w części, w której dotyczy ona A.J., uchyła pkt. I.1 - 4 wyroku Sądu

Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 26 kwietnia 2021 roku, stwierdzając że kara łączna orzeczona w pkt. III straciła moc i sprawę w tym zakresie przekazuje temu sądowi do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym;

3. zwalnia skazanych od obowiązku ponoszenia kosztów sądowych za postępowanie kasacyjne obciążając nimi Skarb Państwa.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 13 marca 2020 r., sygn. III K 111/19, Sąd Okręgowy w Opolu, w zakresie w którym rozstrzygnął sprawę A.J. uznał ją za winną tego, że: w dniu 30 listopada 2018 roku w C., woj. [...], działając w zamiarze bezpośrednim pozbawienia życia małoletniej X.X., bezpośrednio po jej urodzeniu pozostawiła małoletnią w wannie, na dnie której znajdowała się woda, a następnie włożyła małoletnią do torby foliowej, którą zawiązała, pozbawiając tym samym pokrzywdzoną dostępu tlenu, wkładając następnie do nieczynnego pieca służącego do wypieku chleba, pozostawiając tam bez opieki, czym doprowadziła do zgonu X.X., tj. zbrodni z art. 148 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 148 § 1 k.k. wymierzył jej karę 25 (dwadzieścia pięć) lat pozbawienia wolności (pkt 1); na początku lata 2017 roku w C., woj. [...], działając w zamiarze bezpośrednim pozbawienia życia noworodka, którego płci nie zdołano ustalić, bezpośrednio po jego urodzeniu, zawiązała wokół jego szyi sznurówkę, tworzącą pętlę o obwodzie 26,5 cm, po czym włożyła noworodka do torby foliowej, którą zawiązała, pozbawiając małoletniego dostępu tlenu, następnie wkładając do nieczynnego pieca służącego do wypieku chleba i pozostawiając tam bez zapewnionej opieki, czym doprowadziła do zgonu noworodka tj. zbrodni z art. 148 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 148 § 1 k.k. wymierzył jej karę 25 (dwadzieścia pięć) lat pozbawienia wolności (pkt 2); w dniu [...] 2015 roku w C. woj. [...], działając w zamiarze bezpośrednim pozbawienia życia noworodka płci żeńskiej, bezpośrednio po jego urodzeniu włożyła noworodka do torby foliowej, którą zawiązała, pozbawiając dostępu tlenu, następnie wkładając do nieczynnego pieca służącego do wypieku chleba i pozostawiając tam bez zapewnionej opieki, czym doprowadziła do zgonu

noworodka, tj. zbrodni z art. 148 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 148 § 1 k.k. wymierzył jej karę 25 (dwadzieścia pięć) lat pozbawienia wolności (pkt 3); w ramach czynu zarzucanego w pkt IV aktu oskarżenia sąd uznał A.J. za winną tego, że w dniu [...] 2013 roku w C. woj. [...], nakłoniła przez D.W., działając w zamiarze bezpośrednim pozbawienia życia noworodka płci męskiej, bezpośrednio po jego urodzeniu zawinęła wokół jego szyi pętlę z elastycznego materiału, o średnicy mniejszej niż odpowiadająca obwodowi szyi noworodka, powodując jego uduszenie gwałtowne spowodowane zadziergnięciem, po czym włożyła dziecko do torby foliowej, którą zakopała na terenie posesji w C. tj. zbrodni z art. 148 § 1 k.k. i za to na podstawie art. 148 § 1 k.k. wymierzył jej karę 25 (dwadzieścia pięć) lat pozbawienia wolności (pkt 4).

Na podstawie art. 85 § 1 k.k. i art. 88 k.k. sąd wymierzył A.J. jako karę łączną karę dożywotniego pozbawienia wolności. Sąd orzekł ponadto o zaliczeniu na poczet orzeczonej kar pozbawienia wolności okresu rzeczywistego pozbawienia wolności w sprawie od 11 grudnia 2018 roku do dnia 13 marca 2020 (pkt 11), na podstawie art. 46 § 1 k.k. obowiązek zapłaty na rzecz Y.Y. kwoty 200.000 (dwieście tysięcy) złotych tytułem zadośćuczynienia za krzywdę spowodowaną śmiercią jego rodzeństwa (pkt 12), zwrocie A.J. dowodów rzeczowych (pkt 14), przechowywaniu pozostałych dowodów rzeczowych oraz licznych śladów kryminalistycznych zapisanych w księdze depozytów rzeczowych Sądu Okręgowego w Opolu pod numerem [...], poz. 6-21 w aktach sprawy. Sąd orzekł także w przedmiocie wydatków z tytułu ustanowienia z urzędu kuratora procesowego dla małoletniego Y.Y. oraz w przedmiocie kosztów sądowych (pkt 17 i 18).

Wyrokiem z dnia 26 kwietnia 2021 r., sygn. II AKa 164/20, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, po rozpoznaniu apelacji wniesionych przez obrońców oskarżonych zmienił wyrok sądu pierwszej instancji co do A.J. w ten sposób, że orzeczoną w punkcie 1 części dyspozytywnej karę pozbawienia wolności obniżył do 15 (piętnastu) lat; orzeczoną w punkcie 2 części dyspozytywnej karę pozbawienia wolności obniżył do 15 (piętnastu) lat; orzeczoną w punkcie 3 części dyspozytywnej karę pozbawienia wolności obniżył do 15 (piętnastu) lat; orzeczoną w punkcie 4 części dyspozytywnej karę pozbawienia wolności obniżył do 12 (dwunastu) lat; stwierdzając, że kara łączna

orzeczona w punkcie 5 części dyspozytywnej straciła moc (pkt. I.1-4), na podstawie art. 85 k.k. i art. 86 § 1 a k.k. połączył kary pozbawienia wolności orzeczone w punkcie I podpunkty 1-4 wyroku i wymierzył oskarżonej A.J. karę łączną 25 (dwudziestu pięciu) lat pozbawienia wolności (pkt III); w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok w stosunku do oskarżonej A.J. sąd odwoławczy utrzymał w mocy (pkt V). Sąd orzekł również w przedmiocie zaliczenia na poczet wymierzonych kar łącznych okresu rzeczywistego pozbawienia wolności (pkt IV), kosztów sądowych za postępowanie odwoławcze, w tym wynagrodzenia dla rzecz. adw. M.B. tytułem reprezentowania interesu małoletniego Y.Y. w postępowaniu odwoławczym (pkt VII, VIII).

Kasację od tego wyroku wnieśli obrońcy oskarżonych (zostały one oddalone jako oczywiście bezzasadne na rozprawie w dniu 27 marca 2023 r.; pisemne uzasadnienie rozstrzygnięcia w tym zakresie nie zostało sporządzone) oraz Prokurator Generalny, który zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu w części zmieniającej orzeczenie o karach jednostkowych i łącznych pozbawienia wolności na niekorzyść oskarżonych A. J. i D. W. zarzucając mu na podstawie art. art. 523 § 1a k.p.k. oraz art. 526 § 1 k.p.k. i art. 537 § 1 i 2 k.p.k. rażącą niewspółmiernością kar jednostkowych i łącznych orzeczonych wobec A. J. i D. W. za przypisane im cztery zbrodnie z art. 148 § 1 k.k. i z art. 18 § 3 k.k. w zw. z art. 148 § 1 k.k., obniżonych w toku kontroli odwoławczej przez Sąd Apelacyjny z 25 lat (kary jednostkowe) i dożywotniego pozbawienia wolności (kary łączne) w odniesieniu do A. J. do 15 i 12 lat oraz kary łącznej 25 lat pozbawienia wolności, zaś w odniesieniu do D. W. do 10 lat oraz kary łącznej 15 lat pozbawienia wolności, wyrażającą się w nieprawidłowym przyjęciu, jako istotnych okoliczności łagodzących wobec A.J. w postaci: życiowego położenia, w jakim się ona znalazła, zaś wobec oskarżonego D.W. działania „jedynie w formie pomocnictwa psychicznego” przy jednoczesnym zaniechaniu dokonania oceny stopnia bezprawia takiego pomocnictwa w aspekcie jego wpływu na popełnienie przez oskarżoną A.J. zabójstw nowonarodzonych dzieci oraz nieuwzględnieniu w sposób należyty wszystkich okoliczności obciążających, istotnych dla wymiaru kary w postaci: wyjątkowo wysokiego stopnia winy i bardzo dużego stopnia społecznej szkodliwości czynów przypisanych oskarżonej, dokonywanych przez nią przy pełnej akceptacji, wsparciu i przyzwoleniu D.W.,

przejawiającego się w podjęciu jeszcze przed porodami, długotrwałych, przemyślanych i zaplanowanych przestępczych zamiarów bezpośrednich zabójstwa każdego z noworodków, a następnie konsekwentnego, z pełną premedytacją i determinacją, przy braku jakiegokolwiek poczucia refleksji i winy, realizowania bezpośrednio po porodach, trzech odbytych bez obecności innych osób i jednym w obecności D.W., ataków na życie nowonarodzonych dzieci, dokonywanych w brutalny sposób poprzez umieszczanie noworodków w torbach foliowych i pozbawienie ich tym samym dostępu do tlenu oraz zawiązywanie wokół szyi dzieci sznurówek, powodujących uduszenie gwałtowne przez zadzierzgnięcie, stanowiących zamachy na całkowicie bezbronne noworodki, będące dla obojga oskarżonych osobami najbliższymi, wobec których oskarżeni zobowiązani byli jako rodzice do szczególnej opieki i ochrony, z błahego powodu i motywacji zasługującej na potępienie, tj. dla własnej wygody i niechęci posiadania kolejnych dzieci, postrzeganych jako obciążenie i przeszkoda w takim trybie życia, jaki oskarżeni prowadzili, potraktowanych tym samym jako zbędne przedmioty, których pozbywanie się stanowiło dla obojga oskarżonych realizację osobistych interesów, niewzięciu pod uwagę zachowania oskarżonej po popełnieniu przestępstw, polegającego na schowaniu zwłok trojga dzieci w nieczynnym piecu do wypieku chleba i zakopaniu zwłok jednego dziecka na terenie posesji oraz pominięciu cech A.J. wynikających z opinii sądowo-psychiatrycznych i psychologicznych takich jak: chłód emocjonalny, egocentryzm, osłabiona zdolność do empatii, nasilona koncentracja na sobie i własnych potrzebach, skłonność od manipulacji otoczeniem, kierowanie się w życiu własnymi potrzebami i korzyściami, tendencje do obarczania otoczenia winą za niepowodzenia i trudności, płytkie i powierzchowne relacje nastawione na zaspokojenie własnych potrzeb, a w odniesieniu do D.W. nieprawidłowej osobowości antyspołecznej z cechami psychopatycznymi takimi jak: brak wykształconej w pełni uczuciowości wyższej, brak odpowiedzialności, poczucia żalu i winy, egocentryzm, egoizm w postępowaniu i podejmowaniu decyzji, koncentracja na sobie i swoich doraźnych potrzebach, brak dbałości o uczucia i potrzeby drugiej osoby, kierowanie się w życiu popędami i prymitywnymi instynktami, których należyte uwzględnienie, także przy braku szczególnych okoliczności łagodzących oraz ich przewagi nad okolicznościami obciążającymi, winno prowadzić do uznania, że kary jednostkowe i

łącznie orzeczone za zbrodnie zabójstw czworga noworodków są karami rażąco niewspółmiernie łagodnymi, niespełniającymi wymogów prewencji indywidualnej, jak też przeczącymi względem na społeczne oddziaływanie kary i nieczyniącymi zadość potrzebom w zakresie kształtowania świadomości prawnej społeczeństwa, które przemawiają za potrzebą orzeczenia wobec A.J. i D.W. kar jednostkowych i łącznych pozbawienia wolności w wymiarach ustalonych przez sąd I instancji.

W konkluzji autor kasacji wniósł o uchylenie wyroku w zaskarżonej części i przekazanie sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu we Wrocławiu do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja Prokuratora Generalnego okazała się zasadna w zakresie, w którym dotyczy ona skazanej A.J. i podnosi zarzut rażącej niewspółmierności kar orzeczonych wobec skazanej przez sąd *ad quem*, tj. orzeczonych kar jednostkowych za poszczególne zabójstwa na szkodę dzieci własnych (popelnione w latach 2013, 2015, 2016, 2018) oraz kary łącznej. (W części, w której kasacja dotyczyła skazanego D. W. została ona oddalona jako oczywiście bezzasadna — pisemne uzasadnienie oddalenie kasacji w tym zakresie nie zostanie sporządzone.)

Zarzut kasacji — odnoszący się zarówno do kar jednostkowych, jak i do finalnie wymierzonej w sprawie przez instancję odwoławczą kary łącznej — został od strony warsztatowej skonstruowany w sposób nader rozbudowany. Liczy on bowiem łącznie prawie dwie strony maszynopisu. Wpływa to zdecydowanie ujemnie na jego czytelność i klarowność, jednak — w powiązaniu z uzasadnieniem kasacji — pozwolił na wyrażenie oceny, że formułowane przez autora nadzwyczajnego środka zaskarżenia zastrzeżenia pod adresem charakteru kwantyfikatorów uwzględnionych (a raczej, na co wskazuje się zasadnie w kasacji, pominiętych) przez sąd odwoławczy przy wymiarze kar jednostkowych i kary łącznej są zasadne, zaś pominięcie wskazanych w treści nadzwyczajnego środka zaskarżenia okoliczności obciążających w zakresie wymiaru kary potwierdza tezę o rażąco niewspółmiernych (łagodnych) karach orzeczonych wobec A.J., wynikających przede wszystkim z

błędne oszacowania przez sąd odwoławczy ustawowych kwantyfikatorów uwzględnianych przy ocenie kary.

Zacząć wypada od zwrócenia uwagi na to, że w sytuacji, w której w postępowaniu odwoławczym dochodzi do wydania orzeczenia reformatoryjnego i zmiany orzeczenia sądu orzekającego *in merito*, partia motywacyjna rozstrzygnięcia winna hołdować wymogom przewidzianym przez Kodeks postępowania karnego nie dla orzeczenia organu odwoławczego (art. 457 § 3 k.p.k.), lecz standardom które ustawa przewiduje dla uzasadnienia sądu pierwszej instancji, także w aspekcie zmodyfikowanego przez sąd odwoławczy rozstrzygnięcia co do kar (kary) bądź zastosowanych środków karnych (art. 424 § 2 k.p.k.). Zapatrywanie to ma pełne zastosowanie do niniejszej sprawy. Partia motywacyjna zaskarżonego kasacją rozstrzygnięcia w tym zakresie, w którym sąd odwoławczy uznał za zasadny zarzut rażącej niewspółmierności kary wymierzonej oskarżonej A. J. przez Sąd Okręgowy w Opolu (sekcja 3.27 uzasadnienia formularzowego — *Zwięźle o powodach uznania zarzutu za zasadny, częściowo zasadny albo niezasadny*) prowadzi do wniosku, że trafnie wskazano w nadzwyczajnym środku zaskarżenia, iż sąd *ad quem* przy wymiarze kar jednostkowych i kary łącznej w niewystarczającym stopniu uwzględnił okoliczności obciążające.

W partii uzasadnienia formularzowego w której zaprezentowano argumentację odnoszącą się do kar jednostkowych wymierzonych skazanej A. J. powołano się tak na okoliczności o charakterze obciążającym, jak i okoliczności o charakterze mitygującym. Zestawiając obie te grupy okoliczności Sąd Apelacyjny we Wrocławiu — przy jednoczesnym dokonaniu zasadniczego przewartościowania ich oceny (o czym szerzej poniżej); wszak to właśnie korektura ocen sądu pierwszej instancji doprowadziła do odmiennego ukształtowania poszczególnych rozstrzygnięć co do kar jednostkowych i, finalnie, rozstrzygnięcia w przedmiocie kary łącznej — ostatecznie doszedł do wniosku, że cyt.: „[...] nie sposób zgodzić się z [poglądem] sądu I instancji o z n a c z n e j przewadze okoliczności obciążających nad łagodzącymi” (*podkr. — SN*).

Ocena ta jest błędna i wynika z nieprawidłowego zakwalifikowania, pominięcia, bądź — co najmniej — niedoszacowania w płaszczyźnie wymiaru kary licznych

okoliczności obciążających (wyszczególnionych w kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego) składających się finalnie na leżącą u podstaw stosowania dyrektywy sprawiedliwościowej ocenę społecznej szkodliwości czynów popełnionych przez A. J., oraz — analogicznie błędnym — dokonaniu ustaleń w zakresie okoliczności łagodzących i ich przeszacowaniu. Nie można zatem zgodzić się ze stanowiskiem sądu odwoławczego, że błędnie przyjął sąd orzekający *in merito*, iż w sprawie (co do A. J.) doszło do znacznej przewagi okoliczności obciążających nad łagodzącymi.

Zacząć wypada od naświetlenia kwestii przeprowadzonej w postępowaniu odwoławczym oceny okoliczności obciążających uwzględnionych przy wymiarze kary, miała ona zupełnie zasadnicze znaczenia dla ustalenia przez instancję odwoławczą poziomu zastosowanej sankcji ustawowej za czyny przypisane A.J.. Otóż w odniesieniu do okoliczności obciążających, rzutujących na ocenę w płaszczyźnie wymiaru orzeczonych wobec skazanej A.J. kar jednostkowych za zbrodnie zabójstwa przypisane jej w pkt. 1-4 części dyspozytywnej wyroku Sądu Okręgowego w Opolu sąd *ad quem* uznał, że cyt.: „w istocie j e d y n y m i, aczkolwiek bardzo istotnymi, okolicznościami obciążającymi są bez wątpienia w y s o k i stopień społecznej szkodliwości czynów oraz popełnienie przestępstwa na szkodę osoby nieporadnej” (*podkr. — SN*). Wyizolowanie przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu wyłącznie tych dwóch okoliczności obciążających („...w istocie jedynymi ... okolicznościami obciążającymi”) stanowi zasadnicze uproszczenie i legło u podstaw wymierzenia kar — w konkretnym układzie faktycznym — cechujących się rażącą niewspółmiernością (łagodnością).

Stanowisko sądu odwoławczego pomija, że na gradualny stopień społecznej szkodliwości składa się *in concreto* bardzo wiele okoliczności określonych w ustawie (art. 115 § 2 k.k.). Tymczasem sąd *ad quem* w ogóle nie wskazał, które spośród kwantyfikatorów oceny stopnia społecznej szkodliwości (i jak ocenione) wymienionych w ustawie karnej uwzględniał przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynów przypisanych A.J., finalnie oceniając stopień społecznej szkodliwości jako „bez wątpienia wysoki”. Nie wymaga szerszej argumentacji pogląd, że wskazana powyżej kwestia ma fundamentalne znaczenie dla oceny trafności kar

wymierzonych skazanej, bowiem u podstaw odmiennego ukształtowania kar jednostkowych orzeczonych wobec A. J. (przypomnieć należy, że w tym zakresie wymiar kary zastosowany w pierwszej instancji i w instancji odwoławczej kształtował się w sposób następujący: Sąd Okręgowy w Opolu: cztery kary jednostkowe dwudziestu pięciu lat pozbawienia wolności za cztery zabójstwa i kara łączna dożywotniego pozbawienia wolności; Sąd Apelacyjny we Wrocławiu: trzy kary po piętnaście lat pozbawienia wolności za trzy zabójstwa popełnione w latach 2015, 2016 i 2018 oraz kara dwunastu lat pozbawienia wolności z zabójstwo popełnione w 2013 r., kara łączna dwudziestu lat pozbawienia wolności) legła m. in. odmienna ocena co do społecznej szkodliwości popełnionych przez A.J. czterech zbrodni zabójstwa.

Na plan pierwszy wysuwa się tutaj zasadnicza różnica ocen sądu *meriti* i instancji odwoławczej co do wpływu i znaczenia dyrektywy sprawiedliwościowej dla wymiaru orzeczonych wobec skazanej kar jednostkowych i — w konsekwencji — kary łącznej. Przypomnieć przede wszystkim należy, że dyrektywa ta została przez ustawodawcę normatywnie sprzężona z ładunkiem (stopniem) społecznej szkodliwości czynu. Jest więc rzeczą bezsporną, że dokonanie detalicznej (i niewadliwej) oceny odnoszącej się do charakteru ładunku społecznej szkodliwości poszczególnych czynów będących przedmiotem postępowania stanowi *conditio sine qua non* prawidłowego operowania przez sąd orzekający dyrektywą sprawiedliwością przy określaniu wymiaru kary. To z kolei nakłada na sąd obowiązek dokładnego pochylenia się i przeanalizowania okoliczności zaliczonych przez ustawodawcę do katalogu okoliczności prawnie relewantnych dla oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu i dokonania ich precyzyjnej analizy pod kątem udzielenia odpowiedzi na pytanie co do stopnia społecznej szkodliwości czynu.

Jak wiadomo, wyrok Sądu Okręgowego w Opolu z dnia 13 marca 2020 r., sygn. III K 111/19, przyjął, że społeczna szkodliwość wszystkich zbrodni zarzuconych i przypisanych oskarżonej A.J. charakteryzuje się cyt.: „*rażącą wysokim stopniem społecznej szkodliwości*” (sekcja 4 uzasadnienia formularzowego sądu pierwszej instancji — *Kary, środki karne, przepadek, środki kompensacyjne i środki związane z poddaniem sprawcy próbie*, podkr. — SN). Diametralnie odmienne

stanowisko w tym zakresie przyjął Sąd Apelacyjny we Wrocławiu, który uznał, że przestępstwa przypisane skazanej A. J. cechuje cyt.: „w y s o k i stopień społecznej szkodliwości”. Rozbieżność ocen w tym zakresie jest więc bardzo wyraźna i — jak wynika z zacytowanego powyżej fragmentu uzasadnienia wyroku z dnia 26 kwietnia 2021 r., sygn. II AKa 164/20 — to ona rzutowała ostatecznie na wysokość kar jednostkowych (a w dalszej perspektywie kary łącznej) wymierzonych A.J. i na dokonaną przez sąd odwoławczy w tym zakresie ingerencję w treści wyroku sądu pierwszej instancji oraz znaczące obniżenie tych kar przez instancję odwoławczą.

Nie kwestionując uprawnień sądu odwoławczego do dokonania odmiennych ustaleń co do kar orzeczonych w sprawie należy jednocześnie podkreślić, że przeprowadzenie korektur w tym zakresie wymaga dokonania ponownej oceny i zrewidowania ustalenia co do stopnia społecznej szkodliwości czynów przypisanych skazanej. Tej kwestii we właściwym miejscu uzasadnienia wyroku sygn. II AKa 164/20 poświęcono jedno tylko lakoniczne zdanie, nie motywując szerzej powodów przemawiających — zdaniem sądu odwoławczego — za zasadniczym przewartościowaniem ocen co do ładunku społecznej szkodliwości zbrodni przypisanych A.J.. Tymczasem było obowiązkiem sądu odwoławczego wskazanie na to, jakie konkretnie okoliczności wskazane w treści art. 115 § 2 k.k. (i jak ocenione) wpłynąć miały na zakwestionowanie przez instancję odwoławczą oceny, że społeczna szkodliwość zbrodni popełnionych przez skazaną była rażąco wysoka. Pominął sąd *ad quem* okoliczności wskazane w kasacji wniesionej przez Prokuratora Generalnego, mające istotne znaczenie dla oceny ładunku społecznej szkodliwości i wskazujące na to, że stopień ten wykraczał poza poziom określony jako „wysoki”. Sąd odwoławczy wprawdzie stwierdza, że okolicznością obciążającą jest cyt.: „popełnienie przestępstwa na szkodę osoby nieporadnej”, jednak nie dostrzegł — i nie miał w polu widzenia — tego, że okoliczność ta nie powinna być traktowana w sposób wyizolowany w procesie wymiaru kary. Sama w sobie rzutuje ona na ocenę stopnia społecznej szkodliwości. Trafnie wskazuje się w nadzwyczajnym śródku zaskarżenia wniesionym przez Prokuratora Generalnego, że podjęcie przez skazaną A.J. z zamiarem bezpośrednim ataków na najwyższe dobro prawem chronione i to wobec osób nieporadnych i całkowicie bezbronnych, zakończonych pozbawieniem

życia czworga noworodków w sposób bezwzględny i brutalny (pozbawienie dostępu do tlenu i uduszenie gwałtowne przez zadzierzgnięcie) świadczy o rażąco wysokim stopniu społecznej szkodliwości (wprawdzie w *petitum* wskazano na „bardzo duży stopień społecznej szkodliwości czynów przypisanych oskarżonej”, jednak analiza uzasadnienia kasacji wskazuje jednoznacznie na to, że autor kasacji ostatecznie opowiada się za przyjęciem, że stopień społecznej szkodliwości był „rażąco wysoki”). Prawidłowo także wyeksponowano w nadzwyczajnym środku zaskarżenia to, że choć rodzaj i charakter naruszonego dobra, jako należący do znamion zbrodni zabójstwa nie stanowi — co do zasady — okoliczności obciążającej, to wówczas gdy możliwe jest stopniowanie rodzaju i charakteru naruszonego dobra można uznać te okoliczności za obciążające. Tak było w niniejszej sprawie, zaś sąd odwoławczy, na co słusznie zwraca uwagę autor kasacji, nie nadał tej okoliczności należytej wagi.

Zasadnie wskazano w kasacji także na niedoszacowanie lub nieuwzględnienie okoliczności obciążających związanych ze skodyfikowaną w art. 53 § 1 k.k. dyrektywą (limitującego) stopnia winy oraz ustaleniem stopnia winy skazanej. W płaszczyźnie stopnia winy sąd odwoławczy ograniczył się jedynie do lakonicznego odnotowania, że wymierzone A.J. w postępowaniu odwoławczym kary jednostkowe są cyt.: „adekwatne do stopnia winy oskarżonej”. Podobnie zatem jak w przypadku oceny stopnia społecznej szkodliwości, także i w tym zakresie w uzasadnieniu nie zaprezentowano argumentacji pozwalającej na złagodzenie oceny w płaszczyźnie stopnia winy. W nadzwyczajnym środku zaskarżenia wskazano na szereg okoliczności nieuwzględnionych przez sąd odwoławczy przy ocenie stopnia winy. Są to: skierowanie ataku przeciwko osobom z uwagi na wiek niezdolnym do przedsięwzięcia jakichkolwiek działań obronnych; działanie przez skazaną z premedytacją — każdorazowo zamiar popełnienia zbrodni podjęty były jeszcze przed porodami, był to więc zamiary przemyślane i konsekwentnie przez skazaną realizowane, co świadczy o dużym stopniu natężenia złej woli i braku jakichkolwiek hamulców moralnych przed podejmowaniem nieakceptowalnych prawnie zachowań. Wreszcie wskazano w tym aspekcie — tj. kwestii stopnia zawinienia skazanej — na to, że ocena stopnia zawinienia nie powinna być dokonywana w oderwaniu od dokonanych w postępowaniu ustaleń faktycznych co do nieprawidłowej osobowości skazanej (biegli psychiatrzy i psychologowie stwierdzili, że oskarżoną cechuje chłód

emocjonalny, egocentryzm, osłabiona zdolność do empatii, nasilona koncentracja na sobie i własnych potrzebach, skłonność od manipulacji otoczeniem, kierowanie się w życiu własnymi potrzebami i korzyściami). Tych okoliczności sąd odwoławczy nie uwzględnił przy ocenie stopnia zawinienia skazanej.

Zasadnicze znaczenie dla wymiaru kar jednostkowych które zostały wymierzone skazanej A.J. miały — eksponowane w uzasadnieniu wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu, sygn. II AKa 164/20 — okoliczności łagodzące. Podobnie jak w przypadku ocen stopnia społecznej szkodliwości oraz stopnia zawinienia oskarżonej, także i w tym zakresie pisemne motywy zaskarżonego kasacją rozstrzygnięcia są dość wstrzemięźliwe. Jako okoliczność łagodzącą wskazał sąd cyt.: „sytuację, w jakiej znajdowała się oskarżona w czasie poszczególnych czynów, zwłaszcza przestępstwa popełnionego w 2013 r. Była bardzo młodą kobietą, wówczas jeszcze obcą w środowisku w którym mieszkała od niedawna, bez wsparcia ze strony zarówno swojej matki jak i członków rodziny konkubenta, że świadomością, iż nie chce on mieć innych dzieci poza synem Y.. I chociaż, jak już wiele razy wcześniej wskazano, nie może być mowy o tym by D.W. polecił jej dokonanie zabójstwa lub podżegał do tego, to brak akceptacji przez niego kolejnej ciąży miał wpływ na jej decyzję. Okoliczności te odnoszą się też do czynów popełnionych w latach 2015, 2017 i 2018, aczkolwiek wpływ psychiczny ze strony oskarżonego był wówczas z pewnością mniejszy niż w 2013 roku. Tak więc jakkolwiek A. J. miała możliwość dokonania innych wyborów, to stosunek oskarżonego do kolejnych ciąż stawiał ją w trudnej sytuacji, czego w ogóle zdaje się nie zauważać Sąd I instancji”. Takie ujęcie okoliczności łagodzącej wywołuje zasadnicze zastrzeżenia.

Otóż należy przypomnieć, że w instancji odwoławczej doszło do zasadniczego przewartościowania obrazu roli współoskarżonego D.W. w przestępstwach popełnionych przez A.J.. Polegało ono na tym, że — *primo* — sąd odwoławczy wykluczył działanie D.W. w niesprawczej formie współdziałania przestępczego (podżegania) w zakresie czynu przypisanego temu skazanemu w pkt. 9-tym części dyspozytywnej wyroku sądu pierwszej instancji (por. pkt II.4. wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu), *secundo* — z opisu czynów zakwalifikowanych jako pomocnictwo do zabójstw popełnionych przez A.J. (pkt. 6-8 części dyspozytywnej

wyroku z dnia 13 marca 2020 r.) wyeliminował ustalenia dotyczące działania D.W. polegającego na tym, że skazany „uzależnił [A.J.] od siebie ekonomicznie i psychicznie [i] wywierał [na nią] presję że w przypadku kolejności opieki nad kolejnym dzieckiem wyrzuci ją z domu i odbierze syna Y” (por. pkt. II.1-3 wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu). Ta korektura wyroku sądu pierwszej instancji ma szczególnie istotne znaczenie z punktu widzenia oceny trafności zastosowanej wobec skazanej sankcji łącznej i wymierzonych kar jednostkowych w pryzmacie ocen przyjętych w uzasadnieniu zaskarżonego kasacją wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu i uznania istnienia określonej okoliczności łagodzącej.

Ustalenie faktyczne sądu *meriti* — następnie odrzucone przez sąd odwoławczy — że D.W. cyt.: „uzależnił [A.J.] od siebie ekonomicznie i psychicznie [i] wywierał presję [na skazaną], że w przypadku kolejności opieki nad kolejnym dzieckiem wyrzuci ją z domu i odbierze syna Y.” mogło wpływać w pryzmacie oceny sytuacji motywacyjnej A.J. w sposób łagodzący, istotnie mitygujący jej winę (okoliczność łagodząca). Jednak skoro te ustalenia faktyczne zostały, jak już powiedziano, zdyskredytowane przez instancję odwoławczą, to nie sposób nie podzielić zaprezentowanego w uzasadnieniu kasacji poglądu, że cyt.: „sąd II instancji popadł w pewną sprzeczność w swoim rozumowaniu, gdyż stwierdził zarazem, iż to *stosunek oskarżonego* [D.W. - przyp. SN] *do kolejnych cięż stawiał ją w trudnej sytuacji, czego w ogóle zdaje się nie zauważać sąd I instancji*”. Nieprawidłowo zatem — po wyeliminowaniu z opisu czynów przypisanych skazanemu D.W. ustaleń faktycznych co do ekonomicznego i psychicznego uzależnienia A.J. — uznano jednocześnie, że cyt.: „*stosunek oskarżonego do kolejnych cięż stawiał [A. J.] w trudnej sytuacji*”, uznając, że jest to jednocześnie okoliczność łagodząca. Trafnie w kasacji wskazano na to, że oskarżona nie była skrępowana w swoich decyzjach i postępowaniu: decyzje o kolejnych zbrodniach zabójstwa stanowiły jej w pełni świadome wybory, zaś wówczas gdy zaszła w pierwszą ciążę (której oskarżony D.W. nie akceptował) zdecydowała o urodzeniu dziecka i jego wychowaniu. Zatem swoboda w podejmowaniu ważnych decyzji życiowych nie była ograniczona ani młodym wiekiem, ani brakiem wsparcia ze strony partnera czy matki, ani — wreszcie — wyobcowaniem w środowiska lokalnym.

Sumując należy powiedzieć, że dokonanie zbilansowania okoliczności łagodzących i obciążających, na podstawie których sąd odwoławczy ustalił surowość wymierzonych A.J. kar jednostkowych za poszczególne przypisane jej zabójstwa było wadliwe. W kasacji trafnie wskazano na to, że sąd odwoławczy nie uwzględnił należycie przy wymiarze kary okoliczności o charakterze obciążającym, przede wszystkim w płaszczyźnie oceny stopnia społecznej szkodliwości i stopnia zawinienia, co skutkowało rażącą niewspółmiernością (łagodnością) kar jednostkowych i kary łącznej wymierzonych A.J.. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy w postępowaniu odwoławczym Sąd Apelacyjny we Wrocławiu będzie baczyl, by rozstrzygnięcia co do kary zostały oparte na precyzyjnej ocenie zarówno poziomu społecznej szkodliwości czynów przypisanych oskarżonej, jak i jej stopnia zawinienia. Będzie to wymagało od sądu *ad quem* należytego uwzględnienia wszystkich wskazanych powyżej okoliczności rzutujących na ocenę społecznej szkodliwości czynów i zawinienia skazanej; przy próbie bilansowania okoliczności łagodzących i obciążających konieczne będzie także wzięcie pod uwagę zasadniczych zmian dokonanych w zakresie opisu czynów zakwalifikowanych jako działanie przez D.W. w formie zjawiskowej pomocnictwa i wyeliminowania z opisów tych czynów ustalenia, że skazany uzależnił A.J. od siebie ekonomicznie i psychicznie, co nakazuje odmiennie ocenić sytuację motywacyjną w której znajdowała się skazana i możliwość autonomicznego przedsięwzięcia przez nią określonych działań. Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy orzekł jak na wstępie.

[as]

[ał]